

BÄCK I BACHSPEGELN

ERIC ERICSONS KAMMARKÖR
UPPSALA KAMMARSOLISTER

DIRIGENT FLORIAN BENFER

NACKA KYRKA – 8 FEBRUARI
MISSIONSKYRKAN, UPPSALA – 9 FEBRUARI

PROGRAM

J S Bach (1685–1750) – **Der Geist hilft unser Schwachheit auf**, BWV 226

S-E Bäck (1919–1994) – **Dessa äro de som komma**, ur Motetter för kyrkoåret

F Mendelssohn (1809–1847) – **Warum toben die Heiden**, ur 3 Psalmer, Op. 78

* * *

F Mendelssohn – **ur Fyra stycken för stråkkvartett**, Op. 81

III. Capriccio i e-moll

IV. Fuga i Ess-dur

* * *

S-E Bäck – **Våren**

F Mendelssohn – **Die Nachtigall**, Op. 59

S-E Bäck – **Visa**

F Mendelssohn – **Herbstlied**, Op. 48 nr. 6

* * *

S-E Bäck – **Stråkkvartett nr. 2**

I. Adagio

II. Allegro – Adagio

* * *

S-E Bäck – **Natten är framskriden**

F Mendelssohn – **Ehre sei Gott in der Höhe**

Konsertlängd: ca 70 minuter

BÄCK I BACHSPEGELN

Johann Sebastian Bach, Felix Mendelssohn och Sven-Erik Bäck – hur hänger de samman? Bäck påminnes ibland i intervjuer och pressreportage att ”Bach” och ”Bäck” var samma sorts vattendrag på respektive tonsättares modersmål. Jämförelsen gjorde honom generad, men också väldigt stolt. Mendelssohn och Bäck har bägge haft betydelse för hur vi ser på Bach i Sverige idag. Uppförandepraktiskt kan man säga att Bäck reverserat Mendelssohns Bachideal. Ganska exakt 100 år efter komponerandet av Bachs Matteuspassion, blåste Mendelssohn ett andra liv i verket med kolossala gester och Preussiska resurser. Drygt 100 år därefter var Bäck en av de som i den s.k. Lilla kammarorkestern skalade av lagren och framförde Bach på ett sätt som fick svenska musiklivet att häpna (och vissa att tvivla). Det gick snabbt, dynamikens växlingar var skarpa som trappstegskanter, och det spelades rent och sakligt. Till detta sjöng röster som lät lika ovan i samtidens öron: den Lilla kammarkören under Ackis-vännen Eric Ericson. Den kören hör ni i kväll, sedan länge under sin förste maestros namn.

I ett kontrapunktiskt virrvarr av vänskapsband i 1900-talets musikliv var nog inget mer avgörande för svensk kör än det mellan Ericson och Bäck. Det rör sig om dryga halvseklets ömsesidiga impulser. Bäckes motetter för kyrkoåret, varav två hörs i kvällens program (*Dessa äro de som komma* och *Natten är framskriden*) har gjorts berömda världen över av Ericsons körer. Motetterna har analyserats av ett flertal biskopar, av tyska musikforskare, av Bäckes och Ericsons mentor Ina Lohr på Schola Cantorum i Basel, och på de amerikanska musikhögskolor där verken idag ofta framförs. Bäck återkommer i sina egna motettkommentarer till Bach som förebild i handhavandet av de kyrkliga texterna, vilka ofta rör vad han menar är ”unaussprechlichem” (”outtryckliga”) tankar, precis som suckarna som nämns (och hörs) i Bachmotetten *Der Geist hilft unser Schwachheit auf*. Bachs motetter är för konsertens tema intressanta även eftersom de var den ”sparlåga” som hållits vid liv innan familjen Mendelssohns lansering av ”världstonsättaren” med de stora passionsverken. I motetterna hör vi i stället den Bach som utan avbrott klingade i Leipzigs kyrkor. Inte sällan är motetterna flerköriga, med solistinsatser. Leipzig-Mendelssohn visar att han

är bekant även med denne ”lokale” Bach i sin sättning av den andra psaltarpsalmen – *Warum toben die Heiden*.

Bäck var en av 1900-talets stora kammarmusiker och spelade redan som 20-åring violin och viola i Sveriges främsta kammarmusiksammanhang, bland annat i sin läromästare Charles Barkels kvartett, samt i Kyndelkvartetten. Vid sidan av intensivt komponerande och rektorskapet för Sveriges Radios kammarmusikinstitut på Edsbergs slott höll han liv i sitt spel. När Berwaldkvartetten på 1980-talet spelade in Bäckes andra stråkkvartett på skiva, spelade man även kvintetten *Exercitier* – det verk som 1948 gett upphov till Sveriges första estetiska tribunal. Vem spelade då den andra violastämman, om inte den snart 60-årige tonsättaren själv! Den andra stråkkvartetten står på dagens program och hålls allmänt för ett av Bäckes främsta verk. Det stadfäste genom den gripande och förtätade första satsen tidigt bilden av Bäck som en andlig tänkare, även i kammarmusiken. När han själv kommenterade de porösa gränserna mellan världslig och andlig musik hänvisade han till sin namne: Bach. Brittenkvartetten framförde denna sats på begravningsakten vid Bäckes död 1994.

Bäck är i år alltså dubbel jubilar. Det är 100 år sedan hans födelse och 25 år sedan hans bortgång. Hans lyrikintresse var intensivt i alla livsfaser, vilket ledde till nära samarbeten med bland andra Östen Sjöstrand. I *Våren* har han tonsatt Nobelpristagaren Juan Ramon Jimenez, här fint parad och kontrasterad mot Mendelssohns *Herbstlied*, op. 48:6, en höstsång som handlar mer om minnet efter våren, än om höstens realitet – precis så som Bäck och Ericson – årets respektive fjolårets 100-åringar, idag lever i ljuset av sin vår, snarare än i den modernismens höst som följde efter deras frånfalle.

Mattias Lundberg, professor i musikvetenskap, Uppsala universitet

TEXTER

Der Geist hilft unsrer Schwachheit auf

Rom. 8:26-27 & Psalm 134:3

Der Geist hilft unsrer Schwachheit auf,
denn wir wissen nicht was wir beten sollen,
wie sich's gebühret: sondern der Geist selbst
vertritt uns aufs
beste mit unaussprechlichem Seufzen.
Der aber die Herzen forschet, der weiss,
was des Geistes Sinn sei,
denn er vertritt die Heiligen nach dem,
das Gott gefället.

Koral

Du heilige Brunst, süsser Trost,
nun hilf uns fröhlich und getrost
in deinem Dienst beständig bleiben,
die Trübsal uns nicht abtreiben.
O Herr, durch dein Kraft uns bereit
und stärk des Fleisches Blödigkeit,
dass wir hier ritterlich ringen,
durch Tod und Leben zu dir dringen.
Halleluja, halleluja.

Så kommer Anden vår svaghet till hjälp,
ty vad vi rätteligen bör bedja om,
det veta vi icke,
men Anden själv manar
gott för oss med outsägliga suckar.
Och han som rannsakar hjärtan,
han vet vad Anden menar,
ty det är efter Guds behag som
han manar gott för de heliga.

Koral

Du helga eld, all världens tröst,
låt kärlek brinna i vårt bröst.
Giv oss av din hugsvalan god
i jordisk nöd ett himmelskt mod.
På korsets väg oss styrk och led,
mot frestelsen med kraft bered
att vi här manligt strida må
och genom död till livet gå.
Halleluja, halleluja!

Dessa äro de som komma

ur Upp. 7: 14-17

Dessa äro de som komma ur den stora bedrövelsen, och som hava tvagit sina kläder
och gjort dem vita i Lammets blod. Därför stå de inför Guds tron och tjäna honom i
hans tempel.

De skola icke mer hungra och icke mer törsta, och solens hetta skall icke träffa dem, ej
heller eljest någon brännande hetta. Ty Lammet som står mitt för tronen, skall vara
deras herde och leda dem till livets vattenkällor, och Gud skall avtorka alla tårar från
deras ögon.

Warum toben die Heiden

Psaltarpsalm nr. 2

Warum toben die Heiden, und die Leute reden so vergeblich?

Die Könige im Lande lehnen sich auf, und die Herrn ratschlagen miteinander wider den Herrn und seinen Gesalbten:

”Laßt uns zerreißen ihre Bande, und von uns werfen ihre Seile!”

Aber der im himmel wohnt, lachtet ihrer, und der Herr spottet ihrer.

Er wird einst mit ihnen reden in seinem Zorn, und mit seinem Grimm wird er sie schrecken:

”Aber ich habe meinen König eingesetzt auf meinem heiligen Berge Zion.”

Ich will von einer solchen Weise predigen, daß der Herr zu mir gesagt hat:

”Du bist mein Sohn, heute hab´ ich dich gezeugt; heische von mir, so will ich dir die Heiden zum Erbe geben, und der Welt Ende zum Eigentum.

Du sollst sie mit eisernem Szepter zerschlagen, wie Töpfe sollst du sie zerbrechen.”

So lasset euch nun weisen, ihr Könige, und lasset euch züchtigen, ihr Richter auf Erden. Dienet dem Herrn mit Furcht und freuet euch mit Zittern!

Küsst den Sohn, daß er nicht zürne, und ihr umkommet auf dem Wege. Küsst den Sohn; dein sein Zorn wird bald anbrennen.

Aber wohl allen, die auf ihn trauen. Ehre sei dem Vater und dem Sohne un dem heiligen Geiste. Wie es war im Anfang,

Varför larma hedningarna och tänker folken fåfänglighet?

Jordens konungar reser sig upp, och furstarna rådslår med varandra, mot Herren och hans smorde.

Låt oss alla slita sönder deras bojor och kasta deras band ifrån oss.

Han som bor i himmelen ler, Herren bespottar dem.

Då talar han till dem i sin vrede, och i sin förgrymmelse förskräcker han dem: Jag själv har insatt min konung på Sion, mitt heliga berg.

Jag vill berätta om vad beslutat är. Herren sade till mig:

Du är min son, jag har idag fött dig. Begär av mig, så skall jag ge dig hedningarna till arvedel och jordens ändar till egendom.

Du skall sönderslå dem med järnspira, som lerkärl skall du krossa dem.

Så kom nu till förstånd, ni konungar. Låt varna er, ni domare på jorden. Tjåna Herren med fruktan, och fröjda er med bävan.

Hylla sonen, så att han inte vredgas och ni förgås på er väg, ty snart kunde hans vrede upptändas. Saliga är alla de som tar sin tillflykt till honom.

Ära vare Fadern och Sonen och den helige Anden.

jetzt und immerdar und von Ewigkeit zu
Ewigkeit.
Amen.

Såsom det var av begynnelsen
nu är och skall vara,
från evighet till evighet.
Amen.

Våren

Juan R. Jiménez

Se, vilket ljus och känn vilken doft!
Se hur ängarna le, och lyssna till gryningens sånger.

Die Nachtigall

Johann Wolfgang von Goethe

Die Nachtigall, sie war entfernt
der Frühling lockt sie wieder;
was neues hat sie nicht gelernt,
singt alte liebe Lieder.

Fjärran näktergalen var
men lockades tillbaks av våren;
några nya visor hördes ej
men väl de gamla, kära.

Visa

ur Malborough s'en va-t-en guerre av Marcel Achard

Himlen är blå av ögon, som följer oss människor åt.
Och verkar det allt för besvärligt,
det gör det emellanåt, i molnen de söka sitt hägn.
Man tror det är tårar, det är regn.

Herbstlied

Nikolaus Lenau

Holder Lenz, du bist dahin!
Nirgends, nirgends darfst du bleiben!
Wo ich sah dein frohes Blüh'n
Braust des Herbstes banges Treiben.

O, ljuva vår, du svunnit har,
nej, aldrig kan du stanna.
Där förr jag såg din blomma mild
Nu höstens oro brusar.

Wie der Wind so traurig fuhr
Durch den Strauch, als ob er weine;
Sterbeseufzer der Natur
Schauern durch die welken Haine,

Wieder ist, wie bald, wie bald,
Mir dahin ein Jahr geschwunden.
Fragend rauscht es durch den Wald:
Hat dein Herz sein Glück gefunden?

Waldesrauschen, wunderbar
Hast du mir das Herz getroffen!
Treulich bringt ein jedes Jahr
Welkes Laub und welkes Hoffen.

Och sorgsen drar nu vinden fram
igenom buskar, som i gråt;
Naturens dödssuck skälvande
hörs smeka torra lundar.

Åter, o hur obeskrivligt snabbt,
ett år nu har försvunnit.
I skogen frågande det rusar fram:
”Har ditt hjärta lyckan funnit?”

Av skogens milda sus
mitt hjärta gjordes lätt.
Dock varje år som svar det ger:
vissna löv och vissnat hopp.

Natten är framskriden

Rom. 13:12 & Matt. 21:5 & Luk. 4:19

Natten är framskriden och dagen är nära.
Se din konung kommer till dig,
...och han skall predika ett nådens år från Herren.

Ehre sei Gott in der Höhe

Mästext

Ehre sei Gott in der Höhe
und Friede uf Erden
und den Menschen ein Wohlgefallen.

Wir loben dich, wir benedeien dich,
wir beten dich an, wir preisen dich
wir sagen dir Dank
um deiner grossen Herrlichkeit.

Herr Gott! Himmlischer König!
allmächtiger Väter!
Herr du eingebomer Sohn Jesu Christe.
Herr Gott du Lamm Gottes,
Sohn des Vaters.

Ära åt Gud i höjden
och frid på jorden
åt människorna till vilka han har behag.

Vi lovar dig, vi välsignar dig,
vi tillber dig, vi prisar dig,
vi tackar dig för din stora härlighet.

Herre Gud! Himmelske Konung!
Gud Fader allsmäktig!
Herre Guds enfodde Son Jesus Kristus.
Herre Gud, Guds Lamm,
Faderns son.

Der du die Simde der Welt trägst,
erbarme dich unser.
Der du die Sunde der welt trägst,
ninun an unser Gebet!
Der du sitzest zur Rechten des Vaters,
erbarme dich unser!

Denn du allein bist heilig,
denn du allein bist der Herr,
denn du allein bist der Allerhöchste,
Jesus Christus mit dem heiligen Geiste
in der Herrlichkeit Gottes des Vaters.

Amen!

Du som borttager världens synder,
förbarma dig över oss.
Du som bär världens synder,
hör vår bön.
Du som sitter på Faderns högra sida,
förbarma dig över oss.

Ty du är allena helig,
du allena Herre,
du allena den högste
Jesus Kristus, med den Helige Ande
i Guds Faderns härlighet.

Amen!

MEDVERKANDE

Eric Ericsons Kammarkör grundades 1945 av den då 27-åriga Eric Ericson, och har sedan dess intagit en central plats i svenskt och internationellt musikliv. Hans och körens stora intresse att hela tiden hitta ny musik och nya arbetsområden gör att ensemblens repertoar än idag är mycket bred: från tidig musik till det allra senaste och nykomponerade. För generationer svenska och internationella tonsättare har kören varit en idealensemble med sin typiska ”nordiska” klang och långt drivna virtuositet.

Att förvalta arvet efter Eric Ericson handlar om att bevara och utveckla den unika klangen, att ständigt fördjupa den kammarmusikaliska attityden och att söka ny repertoar. Efter Eric Ericsons bortgång 2013 har, vid sidan av svenska och internationella gästdirigenter, Fredrik Malmberg engagerats som chefsdirigent.

I EEKK:s led finns Sveriges främsta ensemblesångare, som valt att utöver sina egna solistiska sångarkarriärer och andra kvalificerade musikergärningar medverka i detta vitala ensemblearbete. På världsscenen hör Eric Ericsons Kammarkör till det absoluta toppskiktet av professionella ensembler, och har genom åren belönats med många utmärkelser. EEKK gör årligen flera utlandsturnéer, men arbetar även pedagogisk med amatörkörer runt om i Sverige.

Kören har genom åren gjort åtskilliga fonograminspelningar och återfinns i många skivbolags kataloger. Höjdpunkter i det internationella arbetet är bl.a. samarbetena med Radiokören och Berlins Filharmoniska Orkester med dirigenter som Claudio Abbado, James Levine och Riccardo Muti, samt de många inspelningarna och konserterna med Nicolas Harnoncourt och Concentus Musicus Wien.

Sedan 2003 har Eric Ericsons Kammarkör ett nära samarbete med Kungliga Filharmonikerna och Stockholms konserthus, och inom ramen för den statliga kulturbudgeten har kören genom ett garanterat årligt stöd en viss grundtrygghet i sin frilansande tillvaro.

Sopran

Ulla Sjöblom
Miranda Colchester
Linda Ohlin
Ida Zackrisson
Eva Berglund
Lovisa Sydén
Linnea Bergstam
Helena Ströberg

Alt

Maria Erlansson
Mathilda Sidén Silfver
Marie Olhans
Ingrid Sköld Aareskjold
Lotta Gullberg
Helena Mann Sundström
Elias Aaron Johansson
Charlotta Hedberg

Tenor

Martin Åsander
Olof Olofson
Johan Uusijärvi
Michael Axelsson
Christian Wegmann
Björn Paulson
Love Bergman
Per-Gunnar Alpadie

Bas

Daniel Alling
David Risberg
Andreas EOlsson
Filip Hamber
Gunnar Birgersson
Ove Pettersson
Jaan Seim
Olof Akre

* * *

Uppsala Kammarsolister består av Nils-Erik Sparf, violin, Klara Hellgren, violin, Bernt Lysell, viola och Per Nyström, cello. Ensemblen förfogar över en gedigen repertoar som sträcker sig från barock till nutida musik och hyllas ofta för sina fantasifulla och personliga tolkningar. Som musikaliska grundbultar står Mozart och Brahms stråkkvintetter, de senare finns inspelade på en kritikerrosad cd från 2013. Uppsala Kammarsolister spelas även flitigt i Sveriges Radio P2.

Ensemblens sammansättning av fem likvärdiga stråksolister, där samtliga violinister alternerar med viola och ingen har rollen som primarie, skapar en särskild flexibilitet och dynamik i det musikaliska uttrycket. Genom sin populära kammarmusikserie i

Uppsala Konsert & Kongress, intar ensemblen en särställning i Uppsalas musikliv. Varje år utarbetas en serie med sex nya unika välavvägda program, ofta tillsammans med välkända gästartister ur den yppersta kammarmusikseliten.

Inom uppdraget i länsmusiken ingår även ett flertal konserter runt hela länet i den så kallade Konsertkarusellen. Uppsala Kammarsolisterna verkar också som förebilder för barnen inom El Sistema Uppsala och med konserter för Kultur i vården. Ett återkommande inslag är det uppskattade samarbetet med Tonsättarskolan på Gotland. Som konsertmästare respektive stämledare utgör medlemmarna stommen i Uppsala Kammarorkesterns stråksektion.

* * *

Mångsidighet och en genreöverskridande nyfikenhet på musik från alla tider utmärker **Florian Benfers** arbete som dirigent, sångare och organist. Han är sedan 2018 konstnärlig ledare för Gustaf Sjökvists Kammarkör och leder även Tysklands ungdomskammarkör ("Deutscher Jugendkammerchor"), Stockholms Kammarkör och Arton Ensemblen som han grundade 2008.

Förutom ett nära samarbete med Eric Ericsons Kammarkör har Florian dirigerat och arbetat med ensembler som Radiokören, Cappella Amsterdam, NDR Chor Hamburg, SWR Vokalensemble Stuttgart, MDR Rundfunkchor Leipzig och Chor des Bayerischen Rundfunks München. Sedan 2017 är han gästlärare och docent i kördirigering vid Beijings musikhögskolan "Central Conservatory of Music China".

Florian Benfers erhöll sin musikaliska utbildning i Leipzig och sedan i Stockholm, där han studerade kördirigering för Anders Eby och orgel för Nils Larsson. Han fortsatte sin utbildning vid Kungliga musikhögskolan i Haag med studier i orkesterdirigering. Masterclasses för Frieder Bernius, Stefan Parkman, Michael Radulescu, Patrick Russil och Grete Pedersen har kompletterat utbildningen, liksom arbetet som sångare i ensembler som Kammerchor Stuttgart, Lucerne Festival Academy Vocalists och World Youth Choir.

År 2016 fick Florian Johannes Norrby-medaljen, som utdelas i samråd med Kungl. Musikaliska akademien till en "svensk kördirigent som på ett framstående sätt främjat landets körliv och utvecklat körsången till bestående konstupplevelser". Florians arbete har dokumenterats på ett flertal cd-skivor samt i radioinspelningar för svensk, finsk, holländsk och tysk radio.

Miss a inte: Barockkonsert med Eric Ericsons Kammarkör
och toppensembeln Lautten Compagny från Berlin.
Konserthuset Stockholm, lördag 13 april, välkomna!

**MU
SIK**
I UPPLAND

KULTURRÅDET

Bilda

MISSIONSKYRKAN

www.eekk.se

www.musikiuppland.se

www.upsalamissionskyrka.se